เอกสารเผยแพร่ผลงานวิชาการ
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา
ประจำปีงบประมาณ 2568

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

วิจิตรา ทองเกิด

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลตำบลชุมพล
สำนักงานสาธารณสุขอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

www.skho.moph.go.th/oa

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

วิจิตรา ทองเกิด
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลตำบลชุมพล

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงพรรนา (Descriptive Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก และเพื่อศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในตำบลชุมพลโดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 106 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และในการพยากรณ์ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคใช้สถิติเชิงอนุมานได้แก่ t-test และ One - way ANOVA และ MRA

ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 106 คน เป็นเพศหญิงร้อยละ 98.11 อายุ 50 - 59 ปี ร้อยละ 40.53 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 82.08 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 43.40 ประกอบอาชีพค้าขาย ร้อยละ 26.42 มีสถานภาพสมรสเป็นสมรส ร้อยละ 62.71 มีรายได้ของครอบครัว 10,000 – 30,000 บาท ร้อยละ 49.06 มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 1 - 3 คน ร้อยละ 44.34 มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานมากกว่า 20 ปี ร้อยละ 30.19 มีจำนวนหลังคาเรือนที่รับผิดชอบ 10 – 12 หลัง ร้อยละ 64.15 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ร้อยละ 74.53 ไม่เคยมีประสบการณ์ตนเองฯ ป่วยด้วยโรคไข้เลือดออก ร้อยละ 79.25 เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านการป้องกันโรคไข้เลือดออก ร้อยละ 94.34 และเคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ร้อยละ 99.06 มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคไข้เลือดออก อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 68.87 และมีทัศนคติต่อการป้องกันโรคไข้เลือดออกอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 77.36 มีความเพียงพอของทรัพยากรในการป้องกันโรคไข้เลือกออกอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 78.30 มีทักษะในการใช้ทรัพยากรป้องกันโรคไข้เลือดออกอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 73.58 ได้รับการสนับสนุนจากบุคลากรสาธารณสุขฯ อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 94.34 และได้รับแรงจูงใจจากบุคคลากรฯอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 79.25 มีพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 90.57

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัคร พบว่า ศาสนามีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < 0.05$ และความรู้ในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < 0.05$ และยังพบว่าตัวพยากรณ์ที่ส่งผลทางบวกต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน คือ ความรู้ในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

ข้อเสนอแนะ รพสต./สสอ.ควรมีนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและ อสม.ในการรณรงค์เผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับสาเหตุ การป้องกัน และปัจจัยเสี่ยงของโรคไข้เลือดออก เพื่อเป็นแกนนำในการส่งเสริมให้ประชาชนได้ตระหนัก ถึงภัยอันตรายของโรคไข้เลือดออก และมีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคไข้เลือดออกมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : พฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรคไข้เลือดออก เป็นโรคติดต่อเขตร้อนที่มียุงลายเป็นพาหะนำโรค และเป็นปัญหาสาธารณสุขในระดับโลก โดยพบว่าร้อยละ 75 มีการระบาดของโรคไข้เลือดออกอยู่ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (World Health Organization, 2020)[1] สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้เลือดออกในประเทศไทย ข้อมูลจากรายงาน 506 ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม – 18 กันยายน 2567 ของกองระบาดวิทยา พบผู้ป่วยสะสม จำนวน 79,689 ราย อัตราป่วย 120.15 ต่อประชากรแสนคน อัตราป่วยสูงสุดอยู่ในกลุ่มอายุ 5 - 14 ปี อายุ 15 - 24 ปี และอายุ 0 - 4 ปี ตามลำดับ ผู้ป่วยเสียชีวิตยืนยัน จำนวน 63 ราย อัตราป่วยตาย ร้อยละ 0.08 และ ในเขตสุขภาพที่ 12 พบผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกสะสม 4,156 ราย เสียชีวิต 3 ราย (จังหวัดสงขลา 2 ราย และยะลา 1 ราย) จังหวัดที่พบผู้ป่วยสูงสุดในเขตสุขภาพที่ 12 คือสงขลา พบผู้ป่วย1,784 ราย (กรมควบคุมโรค. (2558)[2] จึงทำให้โรคไข้เลือดออกยังคงเป็นปัญหาสำคัญของจังหวัดสงขลา และจากข้อมูลระบาดวิทยาข้อมูลป่วยไข้เลือดออกของจังหวัดสงขลา (กองระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค : 2567)[3] ย้อนหลัง 3 ปี 2565 - 2567 พบผู้ป่วย 633 7,353 และ 4,549 ราย ตามลำดับ คิดเป็นอัตราป่วย 44.71 520.05 และ 321.73 ตามลำดับ และจำนวนผู้ป่วยเสียชีวิต ปี 2565 – 2567 พบว่ามี 0 11 และ 3 ราย ตามลำดับ คิดเป็นอัตราตาย 0.00 0.78 และ 0.21 ตามลำดับ สำหรับข้อมูลป่วยไข้เลือดออก ของอำเภอสทิงพระ ย้อนหลัง 3 ปี 2565 - 2567 พบผู้ป่วย 26 137 และ 86 ราย ตามลำดับ คิดเป็นอัตราป่วย 54.80 288.76 และ 181.26 ต่อแสนต่อประชากรตามลำดับ ไม่พบผู้ป่วยเสียชีวิต

เนื่องจากไข้เลือดออกเป็นโรคติดต่อที่สำคัญ มีการแพร่ระบาดในหลายพื้นที่ของประเทศไทย และพบสถิติผู้ป่วยที่เสียชีวิตอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นกระทรวงสาธารณสุขจึงมีนโยบายให้มีการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกอย่างจริงจัง เพื่อลดความชุกชุมของยุงลายและอุบัติการณ์ของโรค การส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนรับรู้และมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออก ตลอดจนการมีทัศนคติที่ดีจะส่งผลถึงพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคที่ถูกต้อง จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย อสม.และหน่วยงานอื่น ๆ ร่วมกันทำงานเป็นทีม จากการทบทวนการศึกษาวิจัยที่ผ่านมา พบว่าปัญหาและอุปสรรค ในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคไข้เลือดออก คือ อสม.ยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจ ขาดทักษะ และขาดการมีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมโรคอย่างจริงจัง ตลอดจนไม่เห็นความสำคัญของงาน นอกจากนี้ปัญหาในการควบคุมโรคฯ เช่น สภาพบริบทในแต่ละชุมชนที่แตกต่างกันยากต่อการดำเนินการกำจัดลูกน้ำยุงลาย การขาดอุปกรณ์และวัสดุป้องกัน การขาดความร่วมมือของประชาชน ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยประยุกต์ใช้แนวคิด PRECEDE PROCEED Model ของ Green and Kreuter (นรลักขณ์ เอื้อกิจ และลัดดาวัลย์ เพ็ญศรี,๒๕๖๒)[4] ซึ่งกล่าวว่า พฤติกรรมของบุคคลมีสาเหตุจากพหุปัจจัย โดยปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของบุคคลมี 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำ 2) ปัจจัยเอื้อ 3) ปัจจัยเสริม ทั้งสามปัจจัยจะมีความแตกต่างกันในการส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แต่ทั้งสามปัจจัยจำเป็นต้องใช้ร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดการสร้างแรงจูงใจ การสนับสนุนให้เกิดความยั่งยืนของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เหมาะสมเพื่อเป็นแนวทางปรับปรุงและพัฒนาแก้ไขปัญหาให้มีความเหมาะสมกับสภาพปัญหาของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

และประชาชน ซึ่งผลการวิจัยสามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการควบคุมโรคและป้องกันไข้เลือดออกในพื้นที่ตำบลชุมพล ทำให้ทุกหมู่บ้าน มีสิ่งแวดล้อมที่ดีไม่มีแหล่งเพาะพันธุ์ลาย ส่งผลให้อัตราป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกไม่เกินเกณฑ์คืออัตราป่วยโรคไข้เลือดออก ไม่เกิน 50 คนต่อประชากรแสนคน และลดการระบาดของโรคไข้เลือดออกอย่างยั่งยืน ระยะยาวจะไม่มีผู้ป่วยตายด้วยโรคไข้เลือดออก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ของ อสม. ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของ อสม. ตำบลชุมพล

สมมติฐานการวิจัย

1. พฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอสม. ในตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา อยู่ในระดับสูง

2. ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของ อสม. ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

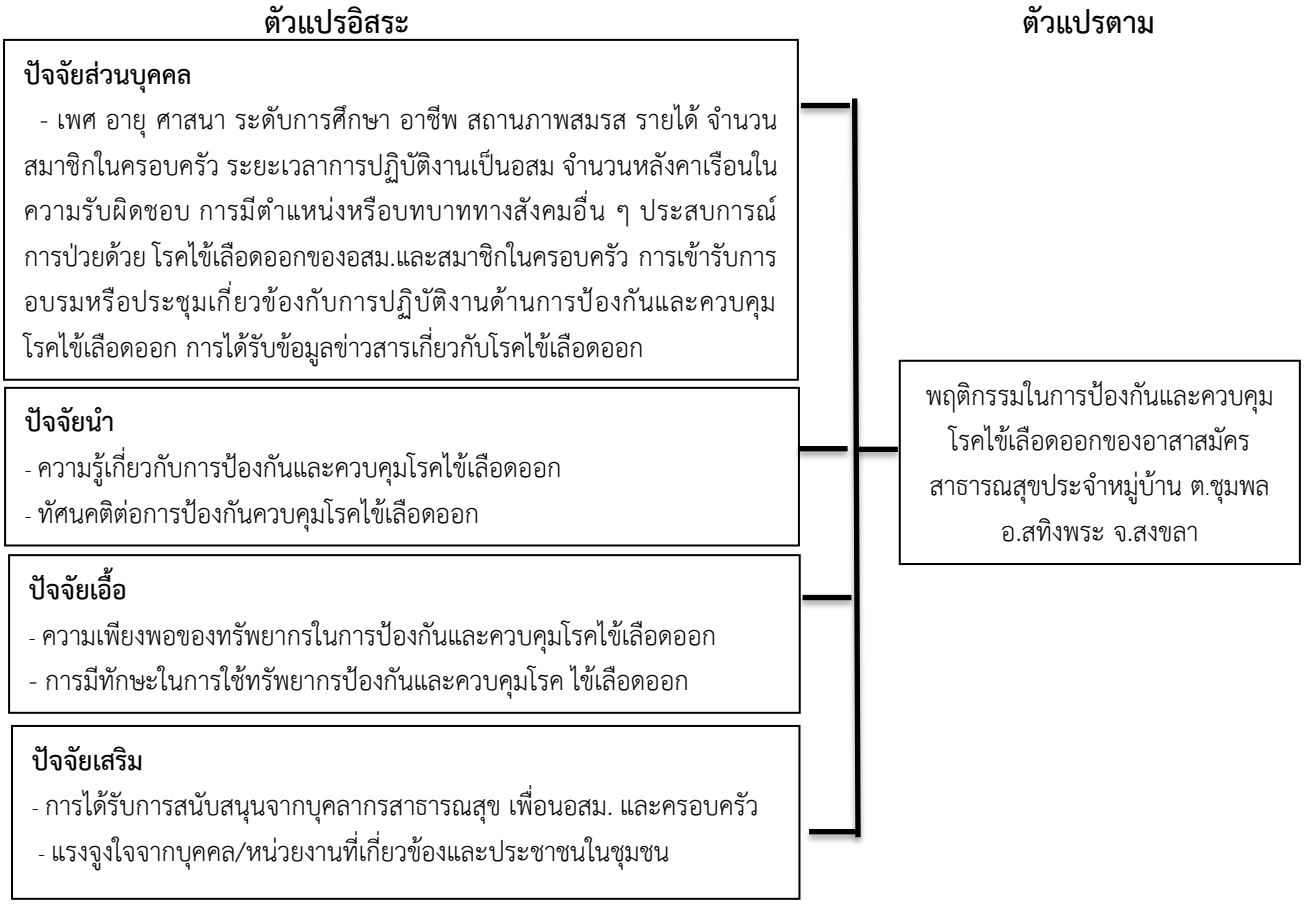

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านของตำบลชุมพล (อสม.) อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา จำนวน 123 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Taro Yamane ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 94 คน เพื่อป้องกันคลาดเคลื่อนจากการเก็บข้อมูล จึงเพิ่มกลุ่มตัวอย่าง 10 % คิดเป็นจำนวน 12 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 106 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1) ประชากร (อสม.) ทั้งหมด 7 หมู่บ้านจำนวน 123 คน 2) นำขนาดกลุ่มตัวอย่างมากำหนดกลุ่มตัวอย่างของแต่ละหมู่บ้านโดยใช้วิธีการเทียบสัดส่วน และ เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างง่าย (Sample Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลากแบบไม่คืนที่จากทะเบียน อสม.แต่ละหมู่บ้านตามจำนวนที่คำนวณได้คือ 106 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 5 ส่วนดังนี้ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 ปัจจัยนำ ประกอบด้วยแบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก และทัศนคติต่อการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ส่วนที่ 3 ปัจจัยเอื้อ ประกอบด้วย แบบสอบถามความเพียงพอของทรัพยากรในการป้องกันและควบคุมโรคฯ และการมีทักษะในการใช้ทรัพยากรในการป้องกันและควบคุมโรคฯ ส่วนที่ 4 ปัจจัยเสริม ประกอบด้วย แบบสอบถามการได้รับการสนับสนุนจากบุคลากรสาธารณสุข เพื่อน อสม. และครอบครัว และแบบสอบถาม การได้รับแรงจูงใจจากบุคคล/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่ 5 แบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของ อสม. โดยใช้เกณฑ์การจัดระดับดังนี้

1. เกณฑ์จัดระดับปัจจัยนำด้านความรู้ฯ ดังนี้ มีความรู้ระดับน้อย ช่วงคะแนน 0 - 8 มีความรู้ระดับปานกลางช่วงคะแนน 9 - 11 และมีความรู้ระดับสูง คะแนน 12 - 15

2. เกณฑ์จัดระดับปัจจัยเอื้อ ความเพียงพอของทรัพยากรฯ ดังนี้ ระดับมากหมายถึงคะแนนระหว่าง 8 - 10 ระดับปานกลาง หมายถึง คะแนนระหว่าง 6 - 7 ระดับน้อย หมายถึง คะแนนระหว่าง 0 - 5

3. เกณฑ์จัดระดับ ปัจจัยนำด้านทัศนคติฯ และปัจจัยเสริม การได้รับการสนับสนุนฯและการได้รับแรงจูงใจฯใช้ค่าพิสัย/จำนวนอันตรภาคชั้นดังนี้ ระดับมาก หมายถึง คะแนนระหว่าง 2.36 - 3.00 ระดับปานกลาง หมายถึง คะแนนระหว่าง 1.68 - 2.35 ระดับน้อย หมายถึง คะแนนระหว่าง 1.00 - 1.67

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม ที่ได้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรเป้าหมาย จำนวนทั้งหมด 30 ราย คำนวณหาค่าความเที่ยงของแบบสอบถาม ความรู้โรคไข้เลือดออกของประชาชนโดยใช้สูตรคูเดอร์-ริชาร์ดสัน 20 (KR-20) ได้เท่ากับ 0.72 ในส่วนแบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติต่อการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ความเพียงพอของทรัพยากรในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก การมีทักษะในการใช้ทรัพยากรป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก การได้รับการสนับสนุนจากบุคลากรสาธารณสุข เพื่อน อสม. และครอบครัว แรงจูงใจจากบุคคล/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนในชุมชนและพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของ อสม.มาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.78 0.85 0.77 0.95 0.90 0.85 ตามลำดับ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ประสานเรื่องการเก็บรวบรวมข้อมูล กับประธาน อสม.ในพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลชุมพล และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนางเหล้า อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ดำเนินการเก็บข้อมูล ระหว่าง 1 มีนาคม 2568 - 30 เมษายน 2568

2. อธิบายและชี้แจงวัตถุประสงค์การศึกษาให้กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความร่วมมือและยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

3. นำแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบ

4. เก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างได้มาครบทุกคน (100 %) มาตรวจสอบความสมบูรณ์ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอขออนุญาตผ่านคณะกรรมการจริยธรรม สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา ในการตรวจสอบเนื้อหาและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยก่อนนำไปศึกษาวิจัย และผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หมายเลขรับรองเลขที่ 21/2568 ลงวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2568 โดยผู้วิจัยจะต้องปฏิบัติแก่กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. การให้ความยินยอมและการดูแลปกป้องสิทธิประโยชน์ของกลุ่มตัวอย่าง โดยการแนะนำตัว บอกวัตถุประสงค์การวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ พร้อมทั้งอธิบายให้กลุ่มตัวอย่างทราบอย่างชัดเจนว่าการให้ข้อมูลไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อกลุ่มตัวอย่างทั้งทางร่างกาย จิตใจ ตลอดจนการปฏิบัติงานและสามารถที่จะปฏิเสธหรือยุติจากการเป็นกลุ่มตัวอย่างได้หากไม่พร้อม โดยมี่ผลกระทบใด ๆ ต่อกลุ่มตัวอย่าง

2. การรักษาความลับ โดยอธิบายให้กลุ่มตัวอย่างทราบว่าในการเก็บรวบรวมข้อมูล การรายงานผลการวิจัย ตลอดจนการนำเสนอผลการวิจัยจะไม่มีชื่อหรือรายละเอียดที่จะเป็นการเปิดเผยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย และผลการวิจัยจะนำเสนอในภาพรวม

3. ความซื่อสัตย์ต่อกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลตามข้อเท็จจริงจากข้อมูลที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่าง รายงานผลการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัย โดยไม่บิดเบือนข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ คำนวณหาค่าสถิติดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม และพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. วิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ด้วยสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ t-test และ One - way ANOVA และ Multiple Regression ในการพยากรณ์ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรค

ผลการวิจัย นำเสนอผลการศึกษา แบ่งเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา (n=106)

คุณลักษณะทางประชากร	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	2	1.89
หญิง	104	98.11

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา (n=106)

คุณลักษณะทางประชากร	จำนวน	ร้อยละ
อายุ (ปี)		
20 - 29 ปี	1	0.94
30 - 39 ปี	11	10.38
40 - 49 ปี	16	15.09
50 - 59 ปี	43	40.57
60 ปีขึ้นไป	35	33.02
Mean ± SD (Min, Max)	55.44 ±9.671 (27,74)	
ศาสนา		
พุทธ	87	82.08
อิสลาม	19	17.92
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	46	43.40
มัธยมศึกษาตอนต้น	19	17.92
มัธยมศึกษาตอนปลาย	33	31.13
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	8	7.55
อาชีพ		
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	2	1.87
แม่บ้าน	20	18.87
เกษตรกร	27	25.47
รับจ้าง	27	25.47
ค้าขาย	28	26.42
พนักงานของรัฐ/ลูกจ้างเอกชน	2	1.87
สถานภาพสมรส		
โสด	15	14.15
สมรส	67	63.21
หม้าย	19	17.92
หย่า/แยก	5	4.72
รายได้บุคคลในครอบครัว		
น้อยกว่า 10,000 บาท	50	47.17
10,000 - 30,000 บาท	52	49.06
มากกว่า 30,000 บาท	4	3.77
Mean ± SD (Min, Max)	12558.49 ±11316.721 (2000,80000)	

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา (n=106)

คุณลักษณะทางประชากร	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
1 - 3 คน	47	44.34
3 - 5 คน	36	33.96
มากกว่า 5 คน	23	21.70
Mean ± SD (Min, Max)	4.07 ±1.774 (1,8)	
ระยะเวลาในการปฏิบัติงานเป็น อสม.		
1 - 5 ปี	28	26.42
6 - 10 ปี	22	20.75
11 - 15 ปี	13	12.26
16 - 20 ปี	11	10.38
มากกว่า 20 ปี	32	30.19
Mean ± SD (Min, Max)	15.88 ±12.200 (1,45)	
จำนวนหลังคาเรือนที่รับผิดชอบ		
น้อยกว่า 10 หลังคาเรือน	8	7.55
10 - 12 หลังคาเรือน	68	64.15
13 - 15 หลังคาเรือน	25	23.58
มากกว่า 15 หลังคาเรือน	5	4.72
Mean ± SD (Min, Max)	11.71 ±1.872 (7,18)	
ตำแหน่งทางสังคม		
ผู้นำชุมชน	3	2.83
กลุ่มแม่บ้าน	11	10.38
กรรมการกองทุน	13	12.26
ไม่มีตำแหน่ง	79	74.53
ประสบการณ์การเจ็บป่วยด้วยโรคไข้เลือดออก		
เคย	22	20.75
ไม่เคย	84	79.25
การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก		
เคย	100	94.34
ไม่เคย	6	5.66
การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก		
เคย	105	99.06
ไม่เคย	1	0.94

จากตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง อสม. ในตำบลชุมพล ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 106 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 98.11 อยู่ในช่วงอายุ 50 – 59 ปี ร้อยละ 40.57 (อายุเฉลี่ย 55.44) นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 82.08 ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 43.40 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย ร้อยละ 26.42 ประมาณ 2 ใน 3 ของ อสม.ที่ตอบแบบสอบถาม มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 62.21 ส่วนใหญ่มีรายได้ของครอบครัวอยู่ในช่วง น้อยกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 49.06 จำนวนสมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1 - 3 คน ร้อยละ 44.34 มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานเป็นอสม.อยู่ในช่วง มากกว่า 20 ปี ร้อยละ 30.19 มีจำนวนหลังคาเรือนที่รับผิดชอบ 10 – 12 หลัง ร้อยละ 64.15 ส่วนใหญ่ ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ร้อยละ 74.53 ส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์ตนเองหรือคนในครอบครัวป่วยด้วยโรคไข้เลือดออก ร้อยละ 79.25 ส่วนใหญ่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านการป้องกัน และควบคุมโรคไข้เลือดออก ร้อยละ 94.34 และเคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ร้อยละ 99.06

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม

ตารางที่ 2 ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา (n=106)

ปัจจัย	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับ (n,%)		
			มาก	ปานกลาง	น้อย
ปัจจัยนำ					
- ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก	12.13	1.592	73 (68.87)	31 (29.25)	2 (1.89)
- ทัศนคติต่อการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก	4.00	0.487	82 (77.36)	23 (21.70)	1 (0.94)
ปัจจัยเอื้อ					
- ความเพียงพอของทรัพยากร	8.66	1.536	83 (78.30)	17 (16.04)	6 (5.66)
- ทักษะในการใช้ทรัพยากร	8.38	1.376	78 (73.58)	26 (24.53)	2 (1.87)
ปัจจัยเสริม					
- การได้รับการสนับสนุนทางสังคม	4.39	0.496	100 (94.34)	6 (5.66)	0 (0.00)
- การได้รับแรงจูงใจ	4.06	0.515	84 (79.25)	22 (20.75)	0 (0.00)

จากตารางที่ 2 ปัจจัยนำ พบว่าในภาพรวม อสม.มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 68.87 รองลงมามีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 29.25 ($\bar{X}$= 12.13) โดยประเด็นความรู้ที่ อสม.ตอบถูกมากที่สุดในเรื่องยุงลายเป็นพาหะนำโรคไข้เลือดออกมาสู่คน ร้อยละ 99.06 และประเด็นความรู้ที่ อสม.ตอบถูกน้อยที่สุด คือ การกำจัดพาหะนำโรคไข้เลือดออก โดยวิธีพ่นหมอกควันเป็นวิธีที่ดีที่สุด ร้อยละ 27.36 และมีทัศนคติต่อการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 77.36 รองลงมามีทัศนคติต่อการป้องกันฯในระดับปานกลาง ร้อยละ 21.70 ($\bar{X}$= 4.00) โดยประเด็นทัศนคติที่คะแนนมากที่สุด คือ ผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกจะมีอาการไข้สูง อาเจียน เบื่ออาหาร อ่อนเพลีย ปวดท้อง มีจุดเลือดออกใต้ผิวหนัง และช็อคได้ ($\bar{X}$= 4.51, SD=0.707) และประเด็น

ที่คะแนนน้อยที่สุด คือ ท่านคิดว่าการป้องกันโรคไข้เลือดออกเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ($\bar{X}$= 2.88, SD=1.278)

ปัจจัยเอื้อ พบว่าในภาพรวม อสม.มีความเพียงพอของทรัพยากรในการป้องกันโรคไข้เลือดออกอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 78.30 รองลงมา ระดับปานกลาง ร้อยละ 16.04 ($\bar{X}$= 8.66) โดยประเด็นด้านความเพียงพอของทรัพยากรที่มีคะแนนมากที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการให้คำแนะนำเรื่องการป้องกันโรคไข้เลือดออก ร้อยละ 100.00 และความเพียงพอของทรัพยากรที่มีคะแนนน้อยที่สุด คือ บ้านของท่านมีมุ้งลวดหรือมุ้งกางนอน ร้อยละ 71.70 และส่วนใหญ่มีทักษะในการใช้ทรัพยากรป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 73.58 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 24.53 ($\bar{X}$= 8.38) โดยประเด็นที่มีคะแนนมากที่สุด คือ ท่านมีวิธีทำลายแหล่งเพาะพันธ์ยุลาย โดยการปรับปรุงสิ่งแวดล้อม ปรับพื้นที่ไม่ให้มีน้ำขังและทำลายวัสดุ ภาชนะที่ไม่ใช้งาน โดยวิธี คว่ำ เผา และฝัง ร้อยละ 98.11 และประเด็นที่มีคะแนนน้อยที่สุด คือ ท่านจะใช้ผ้าปัดไล่ยุงบริเวณประตูทันที ก่อนจะเปิดประตู ร้อยละ 46.23

ปัจจัยเสริม พบว่าในภาพรวม อสม.ได้รับการสนับสนุนจากบุคลากรสาธารณสุข เพื่อนอสม. และครอบครัว อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 94.34 รองลงมาเป็นระดับปานกลาง ร้อยละ 5.66 ($\bar{X}$= 4.39) โดยประเด็นที่มีคะแนนมากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขชักชวนให้ท่านร่วมรณรงค์ทำลายแหล่งเพราะพันธุ์ลูกน้ำยุงลาย ($\bar{X}$= 4.66, SD=0.495) และประเด็นที่มีคะแนนน้อยที่สุด คือ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้ประสานทีมงาน อสม.จากหมู่บ้านอื่นๆมาช่วยจัดการรณรงค์ป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ($\bar{X}$= 3.87, SD=1.105) และส่วนใหญ่ ได้รับแรงจูงใจจากบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องฯ อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 79.25 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 20.75 ($\bar{X}$= 4.06) โดยประเด็นที่ได้คะแนนมากที่สุด คือ กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดบทบาทของ อสม.ในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกไว้ชัดเจน ($\bar{X}$= 4.50, SD=0.501) และท่านภูมิใจในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกเพราะมีส่วนช่วยรักษาชีวิตประชาชน ($\bar{X}$= 4.50, SD=0.539) และประเด็นที่ได้คะแนนน้อยที่สุด คือ ท่านได้รับรางวัล /ใบประกาศเกียรติคุณจากหน่วยงานสาธารณสุข/องค์กรอื่นในชุมชนเมื่อท่านปฏิบัติงานควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออก ($\bar{X}$= 3.03, SD=1.199)

ตอนที่ 3 ข้อมูลพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก

ตารางที่ 3 พฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา (n=106)

ปัจจัย	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับ (n,%)	
			มาก	ปานกลาง
พฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก	2.71	0.277	96 (90.57)	10 (9.43)

จากตารางที่ 3 กลุ่มตัวอย่าง อสม. ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 90.57 รองลงมาระดับปานกลาง ร้อยละ 9.43 ($\bar{X}$= 2.71) โดยประเด็นที่มีคะแนนมากที่สุด คือ ท่านยินดีให้ความร่วมมือในการกำจัดลูกน้ำยุงลายในบ้านและในชุมชนของท่าน ($\bar{X}$= 2.89, SD=0.318) และประเด็นที่มีคะแนนน้อยที่สุด คือ หลังท่านตื่นนอนกลางวันท่านจะมีการตรวจร่างกายว่ามีผื่นหรือจุดแดงๆเกิดขึ้นหรือไม่ ($\bar{X}$= 2.28, SD=0.673)

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

ตารางที่ 4 วิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้วยสถิติ t-test

ปัจจัย	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	SD	t	df	Sig.
เพศ						
ชาย	2	36.00	1.414	0.325	104	0.746
หญิง	104	35.16	0.356			
ศาสนา						
พุทธ	87	35.74	3.208	3.598	104	0.000*
อิสลาม	19	32.63	4.232			
อาชีพ						
ประกอบอาชีพ	104	35.15	3.609	0.523	104	0.602
ไม่ประกอบอาชีพ	2	36.50	3.536			
ตำแหน่งทางสังคม						
มีตำแหน่ง	27	35.26	3.241	-0.133	104	0.894
ไม่มีตำแหน่ง	79	35.15	3.728			
ประสบการณ์การเจ็บป่วยด้วยโรคไข้เลือดออก						
เคย	22	35.14	3.152	0.063	104	0.950
ไม่เคย	84	35.19	3.721			
การเข้ารับการอบรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก						
เคย	100	35.16	3.452	0.224	104	0.823
ไม่เคย	6	35.50	5.958			
การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก						
เคย	105	35.17	.612	0.228	104	0.820
ไม่เคย	1	36.00	-			

*p-value < 0.05 = significant

จากตารางที่ 4 เมื่อวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในตำบลชุมพล ด้วยสถิติ t-test พบว่า ศาสนา มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < 0.05$ และพบว่า เพศ อาชีพ ตำแหน่งทางสังคม ประสบการณ์การเจ็บป่วยด้วยโรคไข้เลือดออก การเข้ารับการอบรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก และการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ไม่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p > 0.05$

ตารางที่ 5 วิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้วยสถิติ One-way ANOVA

ปัจจัย	SS	df	MS	F	Sig.
ปัจจัยส่วนบุคคล					
อายุ	25.972	4	6.493	0.492	0.741
ระดับการศึกษา	34.545	3	11.515	0.888	0.450
อาชีพ	40.040	5	8.008	0.608	0.694
สถานภาพสมรส	29.217	3	9.739	0.748	0.526
รายได้บุคคลในครอบครัว	0.995	2	0.498	0.038	0.963
จำนวนสมาชิกในครอบครัว	59.376	2	29.688	2.355	0.100
ระยะเวลาในการปฏิบัติงานเป็น อสม.	10.675	4	2.669	0.200	0.938
จำนวนหลังคาเรือนที่รับผิดชอบ	62.762	3	20.921	1.648	0.183
ตำแหน่งทางสังคม	25.585	3	8.528	0.653	0.583
ปัจจัยนำ					
ความรู้การป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก	177.621	2	88.810	7.752	0.001*
ทัศนคติต่อการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก	5.782	2	2.891	0.220	0.803
ปัจจัยเอื้อ					
ความเพียงพอของทรัพยากรป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก	44.636	2	22.318	1.751	0.179
ทักษะการใช้ทรัพยากรป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก	57.761	2	28.881	2.289	0.107
ปัจจัยเสริม					
การได้รับการสนับสนุนทางสังคม	21.671	1	21.671	1.687	0.197
การได้รับแรงจูงใจจากสังคม	3.619	1	3.619	0.278	0.599

*p-value < 0.05 = significant

จากตารางที่ 5 เมื่อวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้วยสถิติ One-way ANOVA พบว่า ปัจจัยนำ ความรู้ในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < 0.05$

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

ตัวแปรพยากรณ์	b	Std. Error	Beta	t	Sig.
ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก	0.862	0.265	0.331	3.255	0.002*
ทัศนคติต่อการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก	0.005	0.055	0.009	0.095	0.925
ความเพียงพอของทรัพยากรในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก	0.303	0.192	0.168	1.574	0.119
การมีทักษะในการใช้ทรัพยากรป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก	0.065	0.215	0.032	0.303	0.763
การได้รับการสนับสนุนจากบุคลากรสาธารณสุข เพื่อน อสม. และครอบครัว	0.066	0.057	0.118	1.143	0.256
แรงจูงใจจากบุคคล/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนในชุมชน	0.107	0.057	0.200	1.886	0.062

a=0.947 *p-value < 0.05 = significant, R=0.436, R^2=0.190, R^2adj=0.141, F=3.880, SEE=3.332

จากตารางที่ 6 ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในการพยากรณ์พบว่า ความรู้ในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในตำบลชุมพล (Beta=0.331) และสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในตำบลชุมพล ได้ร้อยละ 19.04 (R^2=0.190) สามารถเขียนในรูปสมการถดถอย ได้ดังนี้ Y=0.947+0.862X

ดังนั้น สมการถดถอยพหุคูณในพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยมีจุดที่ค่าคงที่ 0.947 คือ พฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน =0.947+0.862 ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

อภิปรายผล

1. พฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก

จากผลการศึกษา พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในตำบลชุมพล มีระดับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจาก อสม.รู้บทบาทตนเองดีในเรื่องการเฝ้าระวังป้องกันโรคและปัญหาสุขภาพในชุมชน และต้องทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชนอีกด้วย ตามคำขวัญที่ว่า “แก้ข่าวร้าย กระจายข่าวดี ชี้บริการ ประสานงานสาธารณสุข บำบัดทุกข์ประชาชน ดำรงตนเป็นตัวอย่างที่ดี” ทั้งนี้ความเพียงพอของทรัพยากรในการป้องกันโรคไข้เลือดออก เช่น ทรายกำจัดลูกน้ำยุงลายโลชั่นกันยุง สื่อประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เป็นปัจจัยเอื้อที่ทำให้ อสม.มีการแสดงพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกที่เหมาะสม และการได้รับแรงจูงใจ การกระตุ้นเตือนจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทั้งการให้ความรู้และการประชาสัมพันธ์ข่าวสารความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกทำให้ อสม.เกิดแรงผลักดันหรือกระตุ้น

ภายนอกก่อให้เกิดการแสดงพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกที่เหมาะสมและอยู่ในระดับสูง ซึ่งเป็นไปตามกรอบแนวคิด PRECEDE Model ที่กล่าวว่าพฤติกรรมของบุคคลเกิดจากปัจจัยภายในและภายนอกตัวบุคคล และจากผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิรินันท์ คำสี (2561) [5] ได้ศึกษาพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนในเขตพื้นที่รับผิดชอบของ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเทพนิมิต จังหวัดจันทบุรี พบว่าประชาชนมีระดับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกอยู่ในระดับดี และสอดคล้องกับการศึกษาของ วีระ กองสนั่น, และอมรศักดิ์ โพธิ์อ่ำ (2563) [6] ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความรอบรู้ด้านสุขภาพที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเขตตำบลหนองใหญ่ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ จากผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก อยู่ในระดับสูง

2. ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก ของ อสม. ตำบลชุมพล

ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ศาสนามีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในตำบลชุมพล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p < 0.05$ ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาของนันทิตา กุณราชา และคณะ (2560) [7] ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ซึ่งพบว่า ศาสนาไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก

ปัจจัยนำ พบว่าปัจจัยด้านความรู้ในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกมีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในตำบลชุมพล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p < 0.05$ ซึ่งสอดคลองกับการศึกษาของ ปฐวี ปวกพรหม และคณะ (2565) [8] ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปองกันโรคไขเลือดออกของประชาชนในเขตตำบลบางกระเจา อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร พบวา ความรูเรื่องโรคไขเลือดออกทัศนคติเกี่ยวกับโรคไขเลือดออกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปองกันโรคไขเลือดออก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับการศึกษาของ อติเทพ จินดา (2560) [9] ได้ทำ การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในจังหวัดพังงา พบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขส่วนใหญ่มีระดับของความรู้เรื่องป้องกันโรคและควบคุมไข้เลือดออกอยู่ในระดับสูง ส่วนปัจจัยนำด้านทัศนคติต่อการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ไม่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก ของอสม. ในตำบลชุมพล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (0.803) สอดคล้องกับการศึกษาของประเทือง ฉ่าน้อย(๒๕๕๘) [10] ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาระดับความรู้ การรับรู้และพฤติกรรมการดำเนินงานควบคุมโรค ไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุข กรณีศึกษา: อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ปัจจัยนำและปัจจัยเอื้อ ไม่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกัน และควบคุมโรคไข้เลือดออกของ อสม.

ปัจจัยเอื้อ พบว่า ปัจจัยด้านความเพียงพอของทรัพยากรป้องกัน และทักษะการใช้ทรัพยากรป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ไม่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในตำบลชุมพล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p > 0.05$ สอดคล้องกับการศึกษาของประเทือง ฉ่าน้อย(๒๕๕๘) [10] ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาระดับความรู้การรับรู้และพฤติกรรมการดาเนินงานควบคุมโรค ไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุข กรณีศึกษา:อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ปัจจัยนำและและปัจจัยเอื้อ ไม่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกัน และควบคุมโรคไข้เลือดออกของ อสม.

ปัจจัยเสริม พบว่า ปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนทางสังคม และแรงจูงใจจากสังคมไม่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในตำบลชุมพล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ p > 0.05 ซึ่งไม่สออดคล้องกับการศึกษาของ สิวลี รัตนปัญญา(๒๕๖๑) [11] ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเฝ้าระวังและควบคุมโรคไข้เลือดออกในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าปัจจัยที่สามารถทำนายพฤติกรรมการเฝ้าระวังและควบคุมโรคไข้เลือดออกในอาสาสมัครสาธารณสุขประจาหมู่บ้านได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้แก่ เจตคติ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม

3. ปัจจัยทำนายการเกิดพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก ของ อสม. ตำบลชุมพล

จากการศึกษา พบว่าปัจจัยทำนายการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของ อสม.ตำบลชุมพล คือ ความรู้การป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก(β = 0.862, p = 0.002) สอดคล้องกับการศึกษาของวันทนา ขยันการนาว (2565) [12] ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยทำนายพฤติกรรมการปองกันโรคไขเลือดออกของประชาชนในพื้นที่แนวป่าห้วยขาแข้ง อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี พบวา ความรูเกี่ยวกับเรื่องโรคไขเลือดออก (β = 0.01, p = 0.041) สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการปองกันโรคไขเลือดออกได้ร้อยละ 54.30 และการศึกษาของ กิ่งแก้ว สำรวยรื่น และนิธิพงศ์ ศรีเบญจมาศ (2564) [13] ที่ศึกษาปัจจัยทำนายพฤติกรรมปองกันและควบคุมโรคไขเลือดออกของประชาชนตำบลปากโทก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบวา ปัจจัยที่สามารถทำนายพฤติกรรมปองกันและควบคุมโรคไขเลือดออกสูงที่สุด ได้แก่ ความรูเกี่ยวกับโรคไขเลือดออก ส่วนปัจจัยที่ไม่สามารถร่วมทำนายพฤติกรรมการปองกันโรคไขเลือดออก ของ อสม.ตำบลชุมพลได้ คือปัจจัยนำด้านทัศนคติต่อการป้องกันฯ ปัจจัยเอื้อด้าน ความเพียงพอของทรัพยากรป้องกันและควบคุมโรคฯ และปัจจัยเสริมด้านทักษะการใช้ทรัพยากรป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก และการได้รับการสนับสนุนทางสังคมและแรงจูงใจจากสังคม ซึ่งไม่สอดคล้องกับสิวลี รัตนปัญญา (2561) [11] ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเฝ้าระวังและควบคุม โรคไข้เลือดออกในอาสาสมัครสาธารณสุขประจ้าหมู่บ้าน อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยนำด้าน เจตคติ ปัจจัยเอื้อ ด้านความพอเพียงของทรัพยากร และการมีทักษะในการใช้ทรัพยากรและด้านปัจจัยเสริม ได้แก่การได้รับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และการได้รับแรงจูงใจจากบุคคลใกล้ชิด และเจ้าหน้าที่สามารถทำนายพฤติกรรมการเฝ้าระวังโรคไข้เลือดออกในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1. ควรกำหนดแนวทางในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา และด้านปัจจัยนำ คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดอบรมบุคลากรสาธารณสุข เพิ่มความรู้และฟื้นฟูเชิงปฏิบัติการในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก หรือให้ความรู้ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ทางช่องทางต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง จะทำให้มีประสบการณ์ เข้าใจการทำงานมากขึ้น และมีทักษะปฏิบัติที่ถูกต้องส่งผลให้ประชาชนมีพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกที่ดีขึ้น

1.2. หน่วยงานสาธารณสุขหรือท้องถิ่นต้องกำหนดกลยุทธ์เชิงรุกในชุมชน จัดให้มีหมู่บ้านที่ปลอดการระบาดของโรคไข้เลือดออก รวมถึงการเป็นต้นแบบและเป็นพี่เลี้ยงให้กับหมู่บ้านอื่น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

2.1. ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการการป้องกันโรคไข้เลือดออกจากการทบทวนวรรณกรรมเพื่อสามารถวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกให้มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2.2. ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลเชิงลึกเพื่อให้ได้ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกอย่างละเอียดและมีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

1. World Health Organization. (2020). **Dengue and severe dengue case management**. Retrieved February 23, 2024, from: https://www.who.int/heatth-topics/dengue-and-severe-dengue#tab-tab.3

2. สำนักโรคติดต่อนำโดยแมลง กรมควบคุมโรค. (2558). **คู่มือวิชาการโรคติดเชื้อเดงกีและโรคไข้เลือดออกเดงกีด้านการแพทย์และสาธารณสุข ปี พ.ศ. 2558**. นนทบุรี : สำนักพิมพ์อักษรกราฟฟิคแอนด์ดีไซน์.

3. กองระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค (2567) จำนวนป่วย, อัตราป่วย ด้วยโรคไข้เลือดออก ปี 2562 – 2566 สืบค้นวันที่ 4 เมษายน 2567 จาก http://doe.moph.go.th/surdata/index.php

4. นรลักขณ์ เอื้อกิจ, ลัดดาวัลย์ เพ็ญศรี. (2562). การประยุกต์ใช้แนวคิด PRECEDE MODEL ในการสร้างเสริมสุขภาพ. **วารสารพยาบาลสภากาชาดไทย**. 12(1), 38-48.

5. ศิรินันท์ คำสี. (2561). พฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเทพนิมิตจังหวัดจันทบุรี. **วารสารสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา**. 1(1), 15-23.

6. วีระ กองสนั่น, อมรศักดิ์ โพธิ์อ่ำ. (2563). ความรอบรู้ด้านสุขภาพที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเขตตำบลหนองใหญ่ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์. **วารสารวิทยาศาสตร์สุขภาพและการสาธารณสุขชุมชน**. 3(1), 35-44.

7. นันทิตา กุณราชา และคณะ(2560) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า อำเภอแม่จัน จังหวัด เชียงราย.***เชียงรายเวชสาร, 9*(2), 91–103.**

8. ปฐวี ปวกพรหม และคณะ. (2565). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป องกันโรคไข เลือดออกของประชาชนในเขตตำบลบางกระเจา อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร.**วารสารพยาบาลทหารบก**. 23(2), 68-77.

9. อติเทพ จินดา. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในจังหวัดพังงา. **วารสารวิชาการแพทย์เขต 11**. 31(3), 555 - 567.

10. ประเทือง ฉ่าน้อย.(๒๕๕๘) การศึกษาระดับความรู้การรับรู้และพฤติกรรมการดาเนินงานควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขกรณีศึกษา:อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร.

11. สิวลี รัตนปัญญา. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเฝ้าระวังและควบคุมโรคไข้เลือดออกในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. **วารสารราชพฤกษ์**. 16(2), 87-96.

12. วันทนา ขยันการนาวี(2565). ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการปองกันโรคไข่เลือดออกของประชาชนในพื้นที่แนวป่าห้วยขาแข่ง อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี.**วารสารวิจัยการพยาบาลและวิทยาศาสตร์สุขภาพ**. 14(2), 1-19.

13. กิ่งแกว สำรวยรื่น, นิธิพงศ ศรีเบญจมาศ. (2564). ปัจจัยทำนายพฤติกรรมปองกันและควบคุมโรคไข่เลือดออกของประชาชนตำบลปากโทก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชียฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี**. 16(1), 78-88.